

objevuje spolu s P. Tyčynou, M. Ryfšským, D. Pavlyčkem aj.). Ukazuje také na rozvoj literární kritiky reflektující vývoj ukrajinské literatury na Slovensku.

Další studie se již zabývá tvorbou jednoho z klíčových autorů Ivana Jackanina, prozaika s bolestným etickým jádrem. Řekl bych, že tento text je ze svazku nejlepší. Snad je to i tím, že Jackanin se dotýká jemných problémů života v cizím, ale přesto blízkém prostředí, problematiky ztrát a nálezů, nostalgie, „oxymóronu milosrdného bolu“ nebo „efektu babieho leta“, jak to Džoganik trefně charakterizoval. Podobně propracovaná je i stať o Evě Bissově (1920–2005) *Ilúzia dotyku* (burleskní navazování, parodie, hyperbola) a „poznámky k tvorbě Nadi Varcholové“ *V priestore pohrdania a nesúladu* (jde zejména o její prózy *Pohorda*, 1991, a *Interier nesusvitnosti*, 2002).

Džoganík si ze současné ukrajinské tvorby vybírá určité umělecké typy, zejména se sklonem k epičnosti (dále Štefan Hanuščin, Eliáš Galajda, Ivan Macinskýj), nevyhýbá se ani problematickým rysům této produkce, ukazuje na „koreňomániu“, tj. často chtěné hledání hlavně venkovských kořenů, na němž se jistě podepsala etická móda tzv. ruské a ukrajinské vesnické prózy. Jak do ukrajinské literatury „dostat“ víc urbánního prvků, to byl a asi ještě do jisté míry je problém nejen její, ale rovněž slovenské literatury 19. a 20. století. I když se Džoganík svými analýzami snaží přesáhnout hranice slovensko-ukrajinské kontextuality, přece jen mi v nich chybí víc odvahy povznést se skutečně volně, nejen deklarativně, k širším evropským horizontům, byť je v řadě úvah pocit'ují, spíše však jen implicitně. Je zřejmé, že tato literatura musí mít souvislosti především vnitřně ukrajinské, případně slovenské a ruské, někdy i české, zejména u těch, kteří žili nebo žijí v českém prostředí, přesto je třeba se asi odpoutat od čisté genealogie a více kultivovat komparatistickou typologii. To se Džoganíkovi vcelku daří, např. u Jackanina či u Bissově a Varcholové.

Smyslem je – jak to v jiných souvislostech a o jiném tématu vyjádřil T. G. Masaryk, ale jinde a jindy také D. Ďurišin – učinit otázku ukrajinské literatury na Slovensku otázkou světovou, tedy ve smyslu jejího přesahu jako obecného problému minoritní literatury v majoritním prostředí jiné národní literatury (Ďurišinovo „osobitné medziliterárne spoločenstvo“) i jako problému literatury vznikající na kulturních, řekl bych přímo existenciálních křížovatkách, jež se týkají nejen písemnictví samotného, ale i jeho nositelů.

Ivo Pospíšil

EVROPSKÉ MYŠLENÍ KARLA KREJČÍHO

Karel Krejčí a evropské myšlení, ed. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, Slavistická společnost Franka Wollmana, Brno 2006, 121 s.

Ve sborníku *Karel Krejčí a evropské myšlení* jsou zachycené příspěvky účastníků konference, která se konala pod záštitou děkana Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v květnu roku 2005. Tento sborník rozšiřuje úvodní studii *Souvislosti sociologického přístupu k literatuře a komparatistické impulsy Karla Krejčího v meziválečném období (na pomezí sociologismu a strukturální estetiky)* vydanou v roce 2001, která byla dosud monograficky a metodologicky nejrozsáhlejším portrétem K. Krejčího, předního českého literárního historika a komparatisty, slavisty, bohemisty a polonisty, který ovlivňoval českou literární vědu od 30. až do 70. let 20. století a vytvářel kritickou pozici vůči zjednodušeným sociologickým vulgarizacím a hermetickým uzavřeným imanentním interpretacím.

Jádro sborníku je příspěvek **Miloše Zelenky** *K metodologickým otázkám sociologického konceptu Karla Krejčího (literární sociologie a její „vyrovnávání“ se strukturální estetikou)* věnovaný metodologii díla Karla Krejčího. M. Zelenka se zamýšlí nad badatelovým sociologickým pojetím, nad strukturální stránkou literárních děl z hlediska estetického ocenění – centrálním bodem, od něhož se odvíjejí badatelské úvahy. Autor příspěvku se zabývá opoentním vztahem K. Krejčího ke strukturalismu J. Mukařovského, vztahem strukturální estetiky k literární sociologii, eidografickým strukturalismem F. Wollmana, moderní sociální teorií a metodologickým přínosem českému

literárně-teoretickému myšlení spočívajícímu v rozpracování metody esteticko-sociální stratigrafie v srovnávacím aspektu. Autor vyzdvihl Krejčího úsilí o sblížení strukturální estetiky se sociologickým myšlením, které jsou v současnosti spjaté s otázkami textové sémantiky, s analýzou diskursu a zejména s tzv. textovou sociologií.

K. Krejčího jako pozitivistu či neopozitivistu představuje příspěvek **Josefa Vláška** *Cesta Karla Krejčího k neopozitivismu*. Autor v úvodní části příspěvku vzpomíná rok 1929, kdy uplynulo sto let od smrti Josefa Dobrovského a kdy byl 5. října v Praze zahájen 1. sjezd slovanských filologů, jehož se jako jednatel literárně historické sekce zúčastnil Dr. Karel Krejčí. Druhá autorova sonda se přenáší o osm let dál, do roku 1937, kdy byla opublikována obsáhlá studie K. Krejčího *Z nové literatury o metodice literární vědy*. Třetí oddíl je věnován nejdůležitějším postojům Krejčího k polskému filozofovi R. Ingardenovi. Poslední autorovo zkoumání se vrací k roku 1904, kdy se narodil nejen K. Krejčí, ale i jeho bratranec Iša (František) Krejčí, známý hudební skladatel.

Aktuálností odkazu K. Krejčího se věnovala **Danuše Kšicová** v příspěvku *Stále aktuální badatel*. Představila dva problémové okruhy – žánr poemy a secesi, jež jsou jí velice blízké a zároveň korespondují se zájmy Karla Krejčího. Jde o jeho monografii *Heroikomika v básnictví Slovanů*, která ani po několika desetiletích nepozbyla na zajímavosti. Autorka pokládá za zvláště pozoruhodné pasáže knihy, ve kterých se Krejčí zabývá srovnáním Evžena Oněgina s Panem Tadeášem či komparací Puškinova románu ve verších s Byronovým *Donem Juanem*. Aktuálností odkazu K. Krejčího si všiml i **Jiří Kudrnáč** v příspěvku *Krejčího syntetizující bohemistická kniha*. Podtrhl důležitost Krejčího knihy *Česká literatura a kulturní proudy*, která byla první současnou zřetelně akademickou literárněhistorickou prací monografického typu a zřejmě iniciovala další práce věnované české literatuře 19. a 20. století, patříci k autorovým literárněhistorickým komparativním textům.

Neméně zajímavá je studie **Krystyny Kardyni-Pelikánové** *O warsztacie naukowym Karola Krejčego (1904–1979)* všímající si tvůrčí dílny K. Krejčího a také polonistický příspěvek **Ludvíka Štěpána** *W. S. Reymont a B. Prus z perspektivy Karla Krejčího*. Stať L. Štěpána informuje o českém pohledu Krejčího na polskou literaturu, zejména na předního autora polské moderny Władysława Stanisława Reymonta (1867–1925), nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1924, a Stefana Żeromského (1864–1925) a o funkcích malých prozaických forem v polském románu 19. a první třetiny 20. století, v kontextech děl J. Potockého, H. Sienkiewiczze, B. Pruse, W. S. Reymonta, S. Żeromského a M. Dąbrowského.

Pavol Winczer si příspěvek *Karel Krejčí jako univerzitní didaktik* rozvrhl do třech problémových okruhů: Krejčího přednášky, polonistické semináře a individuální didaktická práce se studenty. Autor postihl zvláštnosti badatelovy stylistiky jako vnějšího projevu jeho způsobu vědeckého myšlení a didaktického působení. **Anna Zelenková** ve stati *Poznámky k habilitačnímu konaniu Karla Krejčího* představila habilitační práci Karla Krejčího *Polská literatura ve vírech revoluce*, již začal na začátku 30. let 20. století a v níž se již nezajímal pouze o polský romantismus, nýbrž i o období tzv. Mladého Polska v kontextu slovanské moderny na přelomu 19. a 20. století. Toto období se poté stalo předmětem badatelského zájmu po celý jeho život.

Lidská identita a motiv toho, co nelze vyjádřit, u Mickiewiczze a Máchy v rámci slovanských literatur se nazývá příspěvek **Hany Voisine-Jechové** pojednávající o různých vrstvách českého a polského romantismu a o hlavním představiteli českého romantismu – Karlu Hynku Máchovi v konfrontaci s nejdůležitějším reprezentantem polského romantismu – Adamem Mickiewiczem. Poukazuje na fakt, že na rozboru dvou slovanských básníků nelze ani dokázat, ani odmítnout existenci „slovanských“ literatur chápaných jako určitá kulturní pospolitost. Otázkou Krejčího pojetí tzv. fyziologií se ve stati *Karel Krejčí, jeden sborník a úloha tzv. fyziologií* zabývá **Ivo Pospíšil**, především na Krejčího díle *Sociologie literatury*. Soustředil se na jeho komparativní a literárněhistorické zaměření, na důležitost propojení sociologie a srovnávací literární vědy, jež umožnilo přesah k interdisciplinárním bádáním, a na koncepci Krejčího fyziologické črty jako téměř celé literatury 19. a 20. století, informuje však rovněž o představitelích naturální školy a o užití fyziologické črty u V. Bulgarina v mravně satirickém románu.

Příspěvek **Jaroslava Stříteckého** *Karel Krejčí: Čech, co všude bratry má, Velevrchlický a Schopenhauer* vyzdvihuje Krejčího publikaci *Česká literatura a kulturní proudy evropské*, která

představuje typický literárněvědný komparatistický text, zabývá se jeho máchovskými studiiemi a tvrzeními o nehistoričnosti díla Jaroslava Vrchlického. Střítecký poukázal na Krejčího vlastenectví v souvislosti s uveřejněním článků o T. G. Masarykovi a na znovuobjevení Svatopluka Čecha. Sborník uzavírá příspěvek **Jana Zouhara** *Čechy a Evropa*, v němž se zamýšlí nad přínosem 60. let minulého století, která byla v našich zemích poznamenána významným pokusem o ekonomickou, politickou a duchovní reformu společnosti a která znamenala sice velmi omezenou, ale přece jen postupnou možnost pro veřejné vystoupení nemarxistických myslitelů. Poukázal i na přijetí existencialismu jako módního filozofického směru 60. let.

Autoři příspěvků sborníku podtrhli víceborovost, vědomí souvislostí, spojitost témat a kontextualitu, již si významný český slavista a komparatista, bohemista a polonista Karel Krejčí, uvědomoval, a interdisciplinárnost sympozia v pluralitě vědních oblastí, které na něm byly zastoupeny. Současně se ukázalo, že jádrem všech přístupů, na rozdíl od podobných setkání, je filologičnost a literárnost. Z příspěvků je patrné, že K. Krejčího téměř od počátku vědecké práce i polonistického bádání zajímalo společenské, politické a hospodářské pozadí polské literatury a tato východiska pak prakticky uplatňoval ve své literárněvědné práci, především osobitými sociologickými a komparatistickými postupy. Texty dokazují, že K. Krejčí byl významnou vědeckou osobností širokého záběru a že jeho zásluhou dosáhla česká literárněvědná polonistika světové úrovně, ne vždy ovšem dostatečně oceněná v domácím prostředí. Sborník je přínosnou příručkou pro zájemce o literární komparatistiku a pro studenty slavistiky a polonistiky.

Radka Morongová

МОНОГРАФИЯ Ю. В. МАННА

Юрий Манн: *Гоголь. Труды и дни 1809–1845*. Аспект Пресс, Москва 2004, 813 с., 32 илл.

Монография Ю. В. Манна – в значительно доработанном и дополненном виде – является продолжением его же книги «Сквозь видный миру смех...» *Жизнь Гоголя 1812–1835* (Москва 1994). Рецензуемый том проследивает биографию писателя до 1845 г., а хроника последнего периода его жизни (1845–1852 гг.) уже тоже готовится к печати.

В предыдущие годы (2001, 2003) под редакцией Ю. Манна появились два тома 23–х томного критического издания Гоголя (нами рецензуемые в *Studia Slavica Hung.* 2002/1, 2005/2), в которых он и сотрудники РАН Института Мировой Литературы им. Горького опубликовали кроме текстов произведений, множество ценных филологических сведений, начиная с текстологических проблем до рецепции отдельных произведений. Первый том содержит ранние произведения первого периода творчества писателя: поэму «Ганц Кюхельгартен», цикл новелл «Вечера на хуторе близ Диканьки», а четвертый – опередив второй и третий том – полностью посвящен комедии «Ревизор».

Настоящая монография строится на этой обширной научной основе, но все таки, или, может быть, именно поэтому удастся автору создавать чрезвычайно живую картину о жизненном пути Гоголя до 1845 г. Манн создаёт портрет «своего героя» с помощью многочисленных документов, с различных точек зрения, сохраняя при этом тонкие границы субъективности и объективности.

В рамках рецензии невозможно дать полного и исчерпывающего анализа тома такого объема (813 с.): из богатого материала мы выделили лишь несколько важных проблем.

В предисловии Ю. Манн указывает на главную трудность задачи: жизнь писателя не богата внешними событиями, он, скрытный по характеру, не охотно делился со знакомыми своими внутренними переживаниями. Автор книги приводит интересные цитаты из воспоминаний С. Т. Аксакова о лиричности, «протеичности» психологического склада Гоголя, о его стремлении к самосовершенствованию, о его вечном недовольстве собой и свойственном ему чуждении незнакомых людей, торжественных ситуаций и т. п. Таково напр. бегство от публики, желавшей увидеть писателя после спектакля «Ревизора» в Москве 17 октября 1839